

Tisztelt Rektor Úr!

Tisztelt Ünneplők!

Amikor azt mondják 1848. március 15., akkor azt feleljük rá forradalom. Ha azt mondják 1848-49., akkor azt válaszoljuk függetlenségi harc, szabadságharc. Ha azt mondják, 1948. szeptember 29., azt mondjuk Pákozdi csata. Ha azt mondják, 1849. augusztus 13, azt feleljük fegyverletétel Világosnál. Ha azt mondják 1849. október 6., azt mondjuk aradi vértanúk. Ha azt halljuk 1867., azt mondjuk Kiegyezés.

Keresztély tanár úr, legkedvesebb tanáraink egyike, így feleltetett.

Ő tudta, amit mi még nem is sejtettünk, hogy az évszámok milyen jelentős szerepet töltenek be a népek, a nemzetek életében. Minden egyes évszám mindmegannyi kopjafa, élő mementó a nemzet tudatában.

Mérföldkövek, cölöpök, amelyek biztos támpontot jelentenek, amelybe a nemzet megkapaszkodhat. A nemzetet alkotó emberek érezhetik, tudhatják honnan jöttek, hová tartoznak és talán azt is, hová tartanak. Az évszámok és a hozzákötődő történelmi események olyanok, mint a szőlő mellé állított karók, megtartják a mélyről táplálkozó fiatal hajtásokat, hogy bő termést hozzanak és a gyökereik minél mélyebbre hatoljanak.

Ha azt mondják 1848. március 15., azt mondjuk márciusi ifjak, Petőfi, Jókai, Vasvári, Irinyi, Pilvax kávéház, 12 pont, Landerer nyomda, Nemzeti dal, Táncsics, Nemzeti Múzeum, sajtószabadság, Kossuth, Bécs. Mindmegannyi jelzőtábla, amelyeket kiváló emberek tettei, gondolatai fűznek össze történelemmé és válnak meghatározóvá az egyén és a nemzet tudatában. Felszabadult büszkeség tölti el a magyar ember szívét és valahol legbelül érezzük mindannyian magyarságunk lényegét, hogy jó magyarnak lenni csak úgy önmagáért.

A felmérések szerint a magyar népesség többsége 1848. március 15-dikét történelmünk egyik legdicsőségesebb korszakának tartja, amelyre szívesen, minden fenntartás nélkül emlékezik. Vajon miért?-vetődik fel a kérdés. Talán azért, mert 160 év távlata megszépíti a

nemzet emlékezetét is, mert már személyes élmények nem fűződnek hozzá és nem keseríthetik meg annak ízét? Meglehető. De nem hagyható figyelmen kívül az tény, hogy 1848. március 15-dikén csak a tavaszi eső áztatta az utca köveit és frissítette fel a belváros levegőjét. Nem folyt vér az utakon és nem érződött a kiontott vér kesernyés illata, s nem szomorította meg az önfelelt örömet a honfitársak elvesztésének tudata. S, ami talán a legfontosabb, nem ontotta vérét magyar a magyarnak. A nemzet magára, a magyarok egymásra találtak. Talán nem tévedek nagyot, ha azt a következtetést vonom le, a magyar nép ezért érzi elsőszámú nemzeti ünnepének 1848. március 15-dikét, amelyet az a történelmi tény sem tud elhomályosítani, hogy a forradalmat követő szabadságharc nem tudta beteljesíteni a március 15-diki álmokat, vágyakat.

Ha másért nem is, de ezért ezen a napon érdemes lenne ismét kéz a kézben, kart a karba öltve, önfelelten ünnepelni az utcákon és tereken, mert a nemzeti ünnepeknek, az ünnepek méltó megünneplésének összetartó ereje van. A közös emlékezés az összetartozás ismétlődő megerősítését jelentheti. Ugyanis a nemzeti ünnepeknek kettős arcuk van: egy múltidéző és egy jelent idéző. A múlthoz is, de a jelenhez is fűznek. Az ünnep felbontja múlt, jelen és jövő konvencionális viszonyát, és egy olyan intenzív jelent teremt, amely önmagában egyszerre hordozza a múltat és a jövőt.

Az ünnepekhez való viszonyunk elválaszthatatlan a megidézett eseményekhez való viszonyunktól, de az ünneplő jelenhez való viszonyától is. A megidézett történelmi eseményhez való *személyes viszonyunk* ismereteink, érzelmeink, értékrendünk, érdeklődésünk és érintettségünk függvényében alakul. E viszony maga is szerepet játszik abban, hogy az ünnepi emlékezés mit jelent számunkra.

A nemzeti ünnepek alapjául szolgáló történelmi eseményekkel mindannyiunk először iskolai tanulmányaink során találkozunk és ezeknek a történelmi eseményeknek interpretálása, annak szellemi, lelki

intenzitása alapvetően határozza meg viszonyunkat múltunkhoz, de jelenünkhöz is.

A szerencséseknek megadatott, hogy az 1848. március 15-diki forradalom és az 1848-49. évi szabadságharc elhívatott történelem tanár révén vált érzelmi világuk és tudatuk szerves részévé.

Én is a szerencsések közé tartozom. Mintha a minap lett volna, oly tisztán áll előttem Keresztély Gyula tanár úr, akit mi nemes egyszerűséggel Pilátusnak neveztünk magunk között. Egyenes, szálfatermete, ősz hajkoronája, átható tekintete tiszteletet követelt. Megállt az osztály előtt, bal kezével megmarkolta mindig elegáns, sötétszürke öltönye zakójának szélét valahol középtájon, fejét átszellemülten felemelte és mesélt, mesélt feledhetetlen baritonján, történelmet tanított. Úgy érezhettük, hogy mi is ott ülünk a Pilvax kávéházban, szinte éreztük a kávé és dohányfüst illatát. Együtt vonultunk a márciusi ifjakkal kinyomtatni a 12 pontot és lelkesen egyetértettünk a magyar nemzet kívánságával. Álltunk a szakadó esőben és felhevülten hallgattuk, ahogy Petőfi a Nemzeti Múzeum lépcsőfeljárójának oldalsó, kiugró falán állva euforikusan szavalja: Talpra magyar, hí a haza, Itt az idő most vagy soha...

A forradalom sodra minket is magával ragadott, részese voltunk Táncsics kiszabadításának és diadalittasan vonultunk a tömeggel a zuhogó esőben. Bátorságot merítettünk Kossuth bátorságából. Ott lehettünk a harcok mezején, átélhettük a csaták izgalmát, együtt harcoltunk Bem apóval és haltunk meg Petőfivel a csatatéren. A tér és idő egybeolvadt, a múlt jelenné vált Keresztély tanár úr óráin. Hálás köszönet érte.

Egyszer azonban elmúlik a lázas ifjúság és az érzelmek felett az ész, az értelem veszi át az irányítást. A történeteket nem csak átérezni, de megérteni is akarjuk. A forradalmárok, a hősök, akik elérhetetlen magasságból, félistenként tekintettek le ránk, emberléptékűvé válnak a

tények, az összefüggések hálójában. Már nem tévedhetetlenek, hibátlanok, de éppen így válnak igazán példaképekké, követhetőkké és szerethetővé.

Petőfi Sándor, aki a forradalom és szabadságharc lánglelkű költője volt, március 16-án így foglalta össze az előző nap történetét:

"Nagyapáink és apáink,
Míg egy század elhaladt,
Nem tevének annyit, mint mink
Huszonnégy óra alatt."

Mármoros és egyben súlyos szavak és sok tekintetben igazak is. De nem felejthetjük el, hogy a nagy történelmi eseménynek előzményei voltak és persze következményei, amit a forradalmi hevületben nehéz értékelni, előre látni. Minden bizonnyal Petőfi nem akart igaztalan lenni Széchenyivel, Kossuthal szemben, de nagy lelkesültségében nem értékelte, nem értékelhette a reformkor vívmányait, miközben azok megalapozták a forradalom sikerét és lehetővé tették azt, hogy ma tisztelettel gondoljunk a hős márciusi ifjakra.

Ha azt halljuk: legnagyobb magyar, tudjuk, gróf Széchenyi Istvánról van szó. Ha azt mondják: a magyar függetlenség legnagyobb alakja, Kossuth Lajos jelenik meg szemünk előtt. A haza bölcse pedig Deák Ferencsel azonosult tudatunkban. Mekkora emberek, micsoda egyéniségek és mennyire különbözőek és mennyire azonosak hazaszeretetükben.

Kossuth Lajos és Széchenyi István társadalmi felfogása, Magyarország függetlenségével kapcsolatos nézetei jellegzetes különbségeket mutattak. A két nagy magyar heves vitákban bírálta egymás nézeteit, miközben mindketten életüket adták volna a magyar népért, a nemzet felemelkedéséért és függetlenségéért.

Míg Széchenyi 1842-es akadémiai beszédében a nemzetiségekkel szembeni türelemre intett, addig Kossuth a kor szellemének megfelelően harcos nacionalista, az asszimiláció híve volt.

Ma úgy ítélik meg, hogy kettejük nézetrendszere és vitája egymással szorosan összekapcsolódva alkotják a hazai modernizációs múlt alapvonalát, és egybekapcsolódó munkásságuk teremtett – éppen eltérő megközelítéseiknek köszönhetően – alapot a későbbi haladás ügyében bármilyen alternatív gondolkodás számára.

De térjünk vissza kis időre március 15-höz. Széchenyi minden ódzkodása, félelme ellenére és Kossuth törekvéseinek igazolásaként kitört a forradalom.

Széchenyi István ezt írta naplójába 1848. március 15-dikén este: *Ma látom, Magyarország tökéletes felbomlása felé halad. Az egész úgy tűnik fel előttem, mint valami rossz álom! Ó, szent Nemezisz! - Egy lengyel és Kossuth hordják a gyúlékony anyagot a tűzre! Mit lehet tenni? B[atthyány] Lajost és K[ossuth]ot - kell támogatni! - Hallgatnia kell minden gyűlölségnek, ellenszenvnek, minden becsvágynak. Nem fogom tévútra vinni őket; hogy "szolgálni"-e? Ez az egészségemtől függ.*

Egészsége engedte és a Batthyány kormány minisztere lett Kossuthtal és Deákkal együtt, de örök kétségei miatt ebbe végleg belebetegedett. Az 1848-49-es forradalmat sok nagyszerű ember neve teszi számunkra emlékezetessé, de mindannyiuk közül Kossuth személyisége, forradalmisága és tettei emelkednek ki, és ha az 1848-49-es szabadságharcról esik szó, Kossuth neve jut eszünkbe először.

Az 1848-49-es szabadságharc a magyar nép tudatában és érzelmeiben Kossuthot olyan piedesztálra emelte, amelyhez hasonló magasságba a magyar történelem semmilyen más alakja sem került. Az egyetlen valóságos magyar történeti kultusz a Kossuth-kultusz. A szabadság fogalma és Kossuth neve örökre összeforrt a magyar nemzet tudatában.

Kossuth nagysága - minden hibája, tévedése ellenére – megkérdőjelezhetetlen. A magyar nép iránti elkötelezettsége, megalkuvás nélküli forradalmisága és függetlenségi vágya, demokratizmusa oly erős volt, hogy azok nem engedték a történelmi és politikai helyzet szabta korlátok felismerését.

A magyar szabadság harc végül is elbukott. Hajlamosak vagyunk néha arra, hogy a magyar történelem e nagy fejezetét végzetes kudarcnak ítéljük meg. Pedig nem csak a sikerek, de a kudarcok is a nemzet épülésére fordíthatók, ha megértjük annak üzeneteit, ha hallgatunk a latin mondásra: Historia est magistra vitae. Mert minden történelmi eseménynek, így 1848. március 15-nek is van üzenete a múltnak és a jövőnek. Éppen ezért is válhatott nemzeti ünnepünké, válhatott világító toronnyá viharos történelmünkben. Csak figyelni kellene.

Mi a tanulsága az 1848-49-es szabadságharcnak? Sokan és sokféleképpen fogalmazták meg üzenetét.

Tisztelt Ünneplők, engedjék meg, hogy én három megfontolandó tanulságot emeljek ki a sok közül.

Amire Kossuth maga is ráébredt, kissé megkésve, egyetlen nemzet sem lehet szabad más nemzet szabadsága nélkül. Egy nemzet szabadságának kivívása nem ignorálhatja más népek szabadság iránti vágyát.

Elsősorban, ha nem is kizárólagosan, csak magunkra számíthatunk a magyar nép sorsának alakításában. Nem várhatjuk másoktól gondjaink megoldását, nemzetünk felemelését. A magyar nemzet boldogulása csak közös akarattal, elhatározással és munkálkodással sikerülhet.

A márciusi ifjak által szerkesztett kiáltvány így kezdődik:

Mit kíván a magyar nemzet.

Majd így folytatódik:

Legyen béke, szabadság és egyetértés.

Köszönöm, hogy meghallgattak.